

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ BİTİRME TEZİ

NEDEN YALNIZIZ?

Ders Adı: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 4000

ARAŞTIRMA SORUSU: Zeynep Kaçar'ın "Yalnız" adlı yapıtında odak figürü yalnızlığa iten sebepler ve bunun doğurduğu sonuçlar nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	3
2. Feray'ın Dünyası	4
2.1. Yalnızlık ve Okul	6
2.2. Yalnızlık ve Sahne.....	6
2.3. Yalnızlık ve Ev	6
2.4. Yalnızlık ve Özden	7
2.5. Yalnızlık ve Veli	7
2.6. Yalnızlık ve Esmâ	9
2.7. Yalnızlık ve Defne	10
2.8. Yalnızlık ve Havva	11
2.9. Yalnızlık, Cihan ve Baran.....	12
2.10. Yalnızlık ve Anne Kaybı.....	13
3. Odak Figür Feray ve Onun Yalnız Dünyasının Sonu.....	14
4. Sonuç:.....	17
5. Kaynakça:.....	19

1. GİRİŞ:

Toplumsal hayatın belli birtakım kuralları, rolleri, yaptırımları vardır. Toplumsal cinsiyet rolleri göz önüne alındığında kadına ve erkeğe düşen, bir anlamda, toplumsal yapı, gelenekler ve görenekler, töreler gibi sosyal mekanizmalar tarafından biçilen roller aşağı yukarı bellidir. Kuralları belirlenmiş bu yaşam biçimlerini benimseyen ve buna uygun davranan bireyler, çemberin içinde kalanlardır. Ancak, normların dışına çıkmaya yeltenen, çıkabilen, çemberin dışında kalan ya da dışına itilen bazı bireyler bu bağlamda ayakta kalabildikleri gibi birey olma özelliklerini kaybedecek noktaya gelip kimliklerini yitirebilirler.

Zeynep Kaçar'ın **“Yalnız”** adlı yapıtında kendini gerçekleştirme bilinciyle hareket eden genç bir kızın kadın olma sürecinde yaşadığı korkunç bir dönüşümden söz edilmektedir. Yapıtın odak figürü Feray; eğitilmiş, hayatı gönlünce yaşamaya tutkun, hayal ettiklerini yapma gücüne sahip, âşık olduğu adamla evlenmek için ailesine kafa tutacak kadar cesur ve sevgisi için mücadele edecek denli güçlü bir kadın modelidir. Bu kadar iyi yetişmiş, kendine emek veren bir kadının içine düştüğü yalnızlık ve bunun doğurduğu sonuçlar değerlendirildiğinde bu döngüye sebep olan pek çok etkenin olduğu görülür. Genel olarak bakıldığında, eğitim, ahlak, kültür, din başta olmak üzere toplum tarafından bireye yüklenen kodlar; evlilik, annelik, eşlik gibi rollerle gelen sorumluluklar kişiyi zamanla değiştirir, dönüştürür. Bu değişimin olumlu ya da olumsuz şekillenmesindeki sebepler çevresel ve bireysel olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilebilir.

Yapıtta, değişen ve dönüşen kadının iç dünyasında yalnız kalmasının sebepleri ve bu yalnızlığın doğurduğu sonuçlar işlenmiştir. Romanda, kadının eğitim, ahlak, evlilik, annelikteki yeri ve rolü üzerinde durulmuş, erkeğin toplumsal değerler bağlamında kadın üzerinde yarattığı özellikle olumsuz etkilerden söz edilmiştir. Yazar bu saptamalarda oldukça ilginç bir kurgu tasarlamış ve zengin bir kişi kadrosuna yer vermiştir.

Yapıtta baskıcı bir tutumun, dramatik bir metafor olmaktan çıkarak, sistematik ve psikolojik bir anlatı biçimi haline geldiği görülür.

Çalışmaya konu olan yapıt, Attilâ İlhan Bilim Sanat Kültür Vakfı tarafından İş Bankası Kültür Yayınları desteğiyle bu yıl yedincisi düzenlenen 2022 Attilâ İlhan Roman Ödülü'nü almıştır. Yapıt, *“Güncel bir konuyu, toplumsal kaygıları da gözetererek umutsuzluğun, çaresizliğin umuda dönüşebileceğini akıcı, sürükleyici bir dil ve kurgu ile anlatması nedeniyle ödüle layık bulunmuştur.”* (<https://tilahan.org>) gerekçesiyle kıymetli bulunmuştur.

Bu ifadeler, teze konu olan “yalnızlaşma” konusuna destek verir niteliktedir. Zeynep Kaçar'ın eseri ile ilgili olarak söylediği *“Bir karanlığa hapsolmuş tüm kadınlar için umut dileyen bir roman ‘Yalnız’”*. (<https://tilahan.org>) ifadesi de çalışmamızı destekler niteliktedir.

Yapıtta kişinin içinde bulunduğu ve belki bir anlamda zorunlu olarak içine düştüğü yalnızlık hali ve bu halin sonuçları; akılla akıl dışını, hayalle gerçeği, dünle bugünü iç içe anlatan, insanoğlunun her türlü ihtiyacına, açık ve gizli arzularına gerçekçilik açısıyla bakan, güçlü bir dil ve özgün bir kurgu aracılığıyla dile getirilmiş, roman bireyden topluma giden bir çizgide hem bireysel hem de toplumsal sancılara, özelinde kadın genelinde insan olmanın, kendi olabilmenin pek çok alanda ortaya çıkan güçlüklerine ve sonuçlarına yer vermiş, okuru da sözü edilen alanlarla ilgili düşünmeye yönlendirmiştir.

Bu çalışmada asıl kaynak olarak yapıt kullanılmış, araştırma sorusunu ayrıntılı bir biçimde açığa kavuşturmak için de yazar ve eserleri ile ilgili okumalar yapılmıştır.

2. Feray'ın Dünyası

“Yalnız”ın odak figürü Feray, arkadaşlarıyla kurduğu amatör bir müzik grubu ile birlikte Beyoğlu'ndaki eğlence mekanlarında şarkı söylemeye çalışan, geleceğe dair hayaller kuran, âşık olunca ayakları yerden kesilen bir genç kızdır. Kendini birden bir doktorun kollarında

dünya evine girerken bulmuş, iyi giden evliliği beyaz atlı doktorun bir tarikat şeyhine dönüşmesiyle bambaşka bir şekle bürünmüştür. Feray, bu süreçte korkunç bir sıkışmışlık ve yalnızlık içerisinde, önce kendini, sonra kızını ve sonrasında kendisi gibi bir çemberin içine sıkışıp kalan diğer kadınları kurtarmanın yollarını aramış, önce “kendi olmak” sonra ise “kadın olmak/olabilmek” için türlü mücadeleler vermiştir. Feray’ın kendi olmak için verdiği mücadele aslında bütün kadınlar adına ve bütün kadınlar içindir. Feray, bu noktada bireysel bir varoluşun içindeyken dolaylı bir biçimde toplumsal bir oluşun temsilcisi olarak da görülebilir. Bu arayış Feray’ı en nihayetinde suça, cinayet işlemeye kadar sürükleyecektir.

Roman; erk, şiddet, din sömürüsü ekseninde ilerlemektedir. Feray, kocasının süreç içinde ona uygun gördüğü adla Mehlika, maddi manevi bütün varlıklarına el konulan, dünya üzerinde bir yer kaplamasına izin verilmeyen, sesi, izi, benliği çalınan kadınların bir örneği şeklinde resmedilmiştir. Sözü edilen bu sistem içinde kadın kurbandır, şiddetle cezalandırılmaktadır. Yapıttaki temel sorun bu sistem içinde Feray’ın kurban mı yoksa suçlu mu olduğudur. Feray kendi hayatını bir cehenneme çevirdiği, bununla birlikte hayata umutla tutunduğu için kendini suçlamakta, içinde bulunduğu bu kaotik durumu sorgulamaktadır. Okur, Feray’ın sorgusunu kullanılan iç monologlar aracılığıyla bilir:

“...yok canım bu kadarını da yapmaz derken sonra arkasından ikinci bir şok dalgasında çeker giderim diye kandırırken kendini bundan bir fazlasına razı olarak sonra, bundan bin fazlasında bile gözlerini sımsıkı yumup bunun bir kabus olduğunu umarak, zamanla hissizleşip öylece kabul ederek, ah işte dönülmez nokta ve ardından böyle de yaşanıyor diyerek.”(Kaçar, 106)

Kocasını bir tarikat şeyhine dönuşen Feray’ın yok olmasının ardından kendini yeniden var etmesinin hikâyesi “yalnızlığa gidiş ve yalnızlık halinde var oluş” ekseninde ele alınabilir.

2.1.Yalnızlık ve Okul

Feray'ın kendini yalnız hissetmesinin temel etkenlerinden biri küçük bir çocukken gittiği yatılı okulda içine yer eden terk edilmişlik duygusudur. Bu duygu Feray'a evlilik yaşamında da kendini hissettirir: *“Yillardır içimizden atamadığımız bir terk edilmişlik hissiyle dolandık durduk yatılı okul koridorlarında.”* (Kaçar, 26). Feray'ın okul yıllarında ailesiz büyümesiyle başlayan yalnızlık, hayatı boyunca etkisini sürdürecektir ve Feray'ı bir çembere alacaktır. Bu durum *“Ailen sanki seni istememiş, kolundan tutup teslim etmiş, sonra da eti senin kemiği benim diye çekip gitmiş. İçimiz hep buruk. Yedi yıl boyunca azalan ama iz kalan bir burukluk.”* (Kaçar, 26) ifadesi ile somutlanmıştır.

2.2.Yalnızlık ve Sahne

Feray'ı yalnızlaşma yolunda ilerleten bir diğer uzam ise müzik grubu olarak sahneye çıktıkları eğlence merkezidir. Sahneye çıkmadan önce heyecandan bayılmasıyla onun yerine sahne alan en yakın arkadaşı, dostu Özden'in hastanede Feray'ın yanına gelmemesi ve sahnede kendisinin yerine geçerek onun şarkıları Feray'mış gibi söylemesi odak figürü derinden yaralamıştır. *“Beni orada öylece kaderime terk edip şarkısına devam etti ya, çocukluğum öldü gibi bir şey oldu.”* (Kaçar, 26) Feray, bu “yokluk–yok sayılma–önemsenmeme” duyguları arasında kendini yalnız ve değersiz hissetmiş, hayal kırıklığına uğramıştır. Bu sözler Feray'ın sona giden yoldaki ilk adımlardan birini atmış olduğunun da göstergesidir.

2.3.Yalnızlık ve Ev

“Seni hiç sevmedim ev, bütün üzüntülerimi sende yaşadım” (Kaçar, 13)

Bu sözler “yuva” olması gereken yerin Feray için nasıl da bir “keder evi” olduğunu yansıtır niteliktedir. Sevdiği adamla yerleştiği ve en mutlu günlerini yaşadığı ev, Feray için zamanla

eziyet çekeceği, baskı altında kalacağı, kendi olamayacağı, huzursuzluk içinde çırpındığı bir yer haline gelecektir. “*Son bir kez baktım hayatıma dört duvar*” (Kaçar,13) diyen Feray kendi evinde yaşadığı yalnızlığa vurgu yapmıştır.

Feray’ın en derin yalnızlık mekânı kendi içidir. “*Yani ne bileyim, yalnızlık da çeşit çeşit. Allah’ım çok şükür, bana en güzeli nasip oldu. Hepsinden uzak, kendime yakın.*” (Kaçar, 201)

Bu sözler dış gerçeklikten bağımsız, insanın iç dünyasında varlık gösteren bir yalnızlık hali olarak dikkat çeker.

2.4. Yalnızlık ve Özden

Feray, en yakın arkadaşı Özden yüzünden hayatındaki ikinci yıkımı yaşar. Birlikte kurdukları sahneye çıkma, şarkı söyleme, ünlü olma hayalleri Feray’ın bir anlık rahatsızlığı sonrası Özden’in onun yerine sahneye çıkmasıyla yok olmuştur: “*Yatakhane köşelerinde sigaramızı tütürürken ne hayaller kurardık oysa, ölmek var dönmek yoktu. Ama iki şarkıya sattın beni.*” (Kaçar, 34) Hayatının bundan sonraki kısmında hep o akşam sahneye Özden yerine kendisi çıksaydı neler olurdu diye kendine soran Feray, kırgınlık ve umutsuzlukla birlikte yalnızlıkla çevrilidir. “*Karanlık Ankara sabahlarında yurttan okula tek başıma yürürken kaç kere hüüngür hüüngür ağladım içimi yakan bu soru yüzünden.*” (Kaçar, 35) sözleri bu duyguların açık bir ifadesidir.

2.5. Yalnızlık ve Veli

Yapıtta, Feray’ı yalnızlığa iten en baskın etken severek evlendiği Veli’dir. Zaman içerisinde Veli’nin Feray’a duyduğu sevgi azalmış, Veli eşinin üzerinde baskı unsuru olmuştur. Veli Feray’ı günden güne değersizleştirmiş ve “*Tek tek alacağım elinden seni sen yapan ne varsa.*” (Kaçar, 30) sözleriyle Feray’ı sevdiği kadın olarak değil üstünde baskı kurduğu bir otorite alanı olarak görmeye başlamıştır. Feray, Veli’nin sonunda amacına ulaştığını özeleştirel ifadelerle

dile getirir: *“Bir ev hayvanıydım, perdenin kıvrımıydım, halının püskülü, banyonun sabunu, en çok mutfağın çaydanlığıydım...”* (Kaçar, 30) Bu şekilde uzayıp giden listeyle üniversite mezunu, öğretmen, anne, ailesinin göz bebeği Feray’ın sıradan bir nesne halini almış Mehlika olduğu ifade edilmektedir. Veli, genç kadının adını dahi değiştirmiş, Feray’ın tüm benliğini yok etmiştir. Feray, kısa süreliğine sokağa çıktığında, kendi kendine kaldığında bile korkmaktadır:

“Sonra bir anda kaybolup gitti hayat, o yavaş yavaş beni değiştirip kendine has bir eşyaya çevirirken onca zaman olana bitene bir yabancı gibi dışardan bakıp kendi hayatını koruyup kollamayan ben değil miyim?” (Kaçar, 61)

Yukarıdaki iç monolog Feray’ın özeleştirisidir. Feray, içinde bulunduğu çıkışsızlığın bir anlamda kendi eseri olduğunu düşünmekte, bu çemberin içinde kendini yalnız ve çaresiz hissetmektedir. Bu noktada ciddi ve olumsuz bir dönüşümden söz edilebilir. *“Sadece kendi hayatını değil bir şehri bir ülkeyi de kaybettin sen.”* (Kaçar, 63) diyen Feray bu çaresizlikle birlikte yaşadığı öfkeyi dile getirmektedir: *“Bu nefreti o öğretti bana, bağıra bağıra ağlıyorum, kimse görmüyor, kimse duymuyor.”* (Kaçar,82)

Feray, Veli’nin kendisi için kurguladığı hayatın içinde tüm varlığını kocasına teslim etmiş, hiçbir şeye, hiçbir tepki göstermeyen biri haline dönüşmüş, bakar ama görmez duruma gelmiştir: *“Ben, ben denilen bir şey olmadığını biliyordum. Hem varım hem yokum. Var kalmak başka bir şey çünkü. İnsan en çok kendinin körü oluyor.”* (Kaçar, 73) Feray’ın bu sözlerle kastettiği hayalini kurmadığı bir gerçeğin öznesi olduğudur. Bu yalnızlıktan kurtulmanın yolu Feray için suç işlemek olacaktır. Feray çaresizliğinin içinde kendine bir çıkış yolu aramış, bu yolun Veli’yi öldürmekten geçtiğini düşünmüş ve amacını tereddütsüz gerçekleştirmiştir.

“Ama kendiliğinden gelip bulmadı ecel seni bir türlü. İş başa düştü. Şakin gözlerle bana baktı. Bir türlü anlayamadı. Bunu yapan ben miydim? ... Bu kez

*Azrail gülümsedi ben göz kırptım, tamam oldu. O çirkin yüzüne son kez baktım...
O pis canın işte böyle göz açıp kapayıncaya kadar terk etti sefil bedenini. Artık
hiçsin.” (Kaçar,12)*

Bu noktada odak figürün içinde bulunduğu yalnızlık ve çaresizliğin onu suça ittiği çıkarımı yapılabilir. Yazar “*çirkin yüz, pis canın, sefil beden*” gibi olumsuz sıfatlara yer vererek sözü edilen durumların ne gibi bir felakete sebep olduğunun altını çizmiştir. Feray geldiği noktada severek evlendiği Veli’ye karşı içindeki güzel duyguları zamanla öldürmüş, bu duyguların yerini nefret, iğrenme gibi duygularla doldurarak bir anlamda yaşamına bir anlam, işlediği suça da bir gerekçe yaratmıştır.

2.6. Yalnızlık ve Esmâ

Veli’nin sağ kolu İsmail’in eşi Esmâ, ağzı var dili yok bir kadındır ve evdeki hizmet işlerini yürütür, Feray’a yardım eder. Esmâ’nın evdeki varlığı Feray’ın ev uzamındaki görünmezliğini arttıran bir unsur olarak okurun karşısına çıkar: “*Bu kadar ortalıkta, bu kadar göz önünde, bu kadar serbest dolanıp durmam, böyle asi, böyle yuvarlak, olmaz, hastalar gelip gidiyor, müritler var olmaz. Mutfaktan çıkmamam en iyisi...*” (Kaçar,121) Feray, Esmâ’nın da kendisi gibi bir çember içine alındığını şu sözlerle dile getirir: “*Onu da benim gibi bir evin içine tıktıklarının henüz farkında değil.*” (Kaçar, 121) Uzun yıllardır evli olmasına rağmen Esmâ’nın kendi evlerine geldikten hemen sonra hamile kalması ve doğan çocuğun Veli’ye tıpatıp benzemesi Feray’a yalnızlığını ve çıkışsızlığını hatırlatan bir etken olarak kurguda yer alır. Doğan çocuğun babası aslında Veli’dir, bunu Esmâ da doğrular:

“Esmâ tedirgin. Yüzüme bakıp duruyor. Boşuna bakma Esmâ. Bu tebessümle idare edeceksin ömür boyu. Hiç umurumda değil yediğiniz haltlar...Ben Veli’yi sevdim, çocuğumun babası Veli, eh öyle biri yok artık.” (Kaçar, 146-147)

Bu ifade Feray'ın bu ahlaki değerlere uygun olmayan birlikteliğe bakış açısını açıkça ortaya koyar. Feray'ın Veli'ye sevgisinden eser kalmadığını “*çocuğumun babası Veli*” sözlerinden anlamak mümkündür. Esmâ'nın kendi kocasından bir çocuğunun olması Feray'ı kendi evinin sınırları içinde daha da yalnızlaştırır.

2.7. Yalnızlık ve Defne

Feray'ın bin bir umutla beklediği ve sağlıklı kucağına aldığı kızının kendisine mutluluk getireceğine olan inancının boş çıkması, doğum sonrası depresyon nedeniyle kızına anne sevgisi ve merhametle yaklaşamaması Feray'ı yalnızlaştıran bir diğer unsurdur. Feray, annesine Defne'ye bakmanın kendisi için zulüm olduğunu ve kızına karşı sevgi beslemediğini söylediğinde annesinin “*öyle olacak, zamanla bak görürsün, nasıl da yoluna girecek her şey...*” cevabından sonra Feray'ın ... “*ama benim içimde hiçbir şey yok.*” (Kaçar, 65) diye iç bunalımını ortaya koyacak bir yanıt vermesi, odak figürün ne derece yalnız ve çaresiz olduğunun göstergesidir. Defne'nin hiç uyumaması, bir baba figürü olarak Veli'nin Defne'yle ilgilenmemesi Feray'ı gitgide çaresiz ve yalnız kılar. Veli, bir doktor olarak Feray'ın yaşadıklarının normal olduğunu söyledikten sonra “*...Sana üç gün veriyorum. Defne'ye biraz annen bakacak. Ya benimle ve Defneyle mutlu olmayı seçersin ya da...*” (Kaçar, 70) diyerek Feray'ı tek başına bir odaya kilitler. Bu duygu durum bozukluğu, beraberinde Veli'nin evden uzaklaşmasına ve Veli'nin ablası Havva'nın da durumdan vazife çıkararak alınganlık göstermesine, sonrasında ise evden ayrılmasına sebep olur. Feray bir başına kaldığı odada sinir nöbetleri geçirmiş, her şeyi parçalamış, içinde bulunduğu ruhsal hali şöyle dile getirmiştir: “*Her şey özünü yitirmeliydi, darmadağın olmalıydı...Küçük anlamsız yığınlar oluştu odada, o yığınların ortasında oturdum ve uludum kurt gibi.*” (Kaçar, 71)

Sonraki süreçte Feray'a bir ceza vermek adına ablası Havva ile birlikte kadının evine gönderilen Defne annesinden tamamen ayrılır ve anne kızın görüşmelerine izin verilmez. Kızından

tamamen koparılan Feray, Defne'nin kendisinde bıraktığı boşluk duygusuyla öfkeden deliye döner. *“Defne gitti gideli hayatın hiçbir anlamı kalmadı. Veli'yi asla affetmeyeceğim. Kızımı aldı benden.”* (Kaçar, 108) sözlerinde görüldüğü gibi Feray'ın Veli yüzünden kızından kopması, kocasına duyduğu nefreti en uç noktaya getirir: *“Diyorum ki benden kızımı çaldınız, hayatımı çaldınız, beni insan yapan her şeyi aldınız. Bir evin içinde on dört yıl hapis, bir bitki gibi yaşadım. Kızım nerede?”* (Kaçar, 174) Yaşadığı bütün kötülöklere dayanma sebebi olarak gördüğü kızından ayrı düşmesi Feray'ın yalnızlık çemberini daha da genişletir: *“O benim kızım. Tüm vücudum titriyor özlemlle.”* (Kaçar, 109)

Defne, babasının ve halasının etkisinde büyümüş, kendisinden yaşça büyük bir tarikat ehliyle evlenmiş, mutaassıp bir yaşam şeklini benimsemiş, annesine düşman kesilmiş bir genç kadındır. Kızı Defne'yi bulduğunda ondan aldığı sert yanıtlar Feray'ın vazgeçiş noktasıdır. Feray, kızının kendisini türlü hakaretler eşliğinde kovmasının ardından *“Bir ömrü ardında bırakıyorum.”* (Kaçar, 183) diyerek Defne'den ayrılmış, yapıtın başlarındaki kişiden tamamen farklı bir insana dönüşmüştür. *“Ölmedi ama yaşamıyor da. Defne yok, Defne yok, Defne yok...”* (Kaçar, 189) şeklindeki sözleri uğruna savaştığı ve hayal kırıklığıyla son bulan “anne kız ilişkisi”nin Veli tarafından bozulduğunun göstergesidir.

2.8. Yalnızlık ve Havva

Veli'nin kırklı yaşlardaki bekar ablası Havva, kadının kadına ettiği eziyeti gözler önüne seren bir figür olarak kurguda yer almıştır. Önce kardeşini kıskanmasından daha sonra ise evlenip aile evinden ayrılmasıyla aile içindeki konum itibarıyla geri plana düşmüş, daha doğrusu Feray için kendini hep “öteki” olarak görmüş; bir huzursuzluk nesnesi olmuştur. Feray ve Veli arasındaki meselelerin iyi ya da kötü bir sona bağlanmasında Havva hep belirleyici olmuştur. Defne'nin annesinden koparılışında, genç kızın bir tarikat ehliyle evlendirilmesinde ve annesine

düşman kesilmesinde Havva'nın rolü büyüktür. Feray'ın yalnızlığının önemli mimarlarından biri de Havva'dır.

Veli, ablasının evliliğinde mutlu olmayacağı endişesiyle Feray'a eziyet etmiş ve sonra ablasıyla konuşup bir sıkıntı olmadığı için rahatladığını söylediğinde Feray'ın, "*Mutluluğumuz Havva ablanın mutluluğuna bağlıysa aman mutlu olsun.*" (Kaçar, 54) demesi Feray ve Veli'nin evliliklerindeki huzurun dış etkenlere bağlı olduğunu ve Veli için Feray'ın hiçbir zaman ilk sırada olmadığını kanıtlar niteliktedir.

Veli'nin eniştesinin ölümüyle şehir değiştirerek ablasının olduğu yere gitme kararı da Feray'ı çileden çıkartan, onu güçsüz, çaresiz ve tek başına bırakan bir başka nedendir.

"*Anası olsan bilmez miydin, evlendi Meryem.*" (Kaçar, 74) diyen Havva, Feray'ın yalnızlığını kamçılar.

Veli ve ailesinin Defne'nin adını da tıpkı kendi adı gibi değiştirmiş olması dikkat çekicidir. Hâkim zihniyet kadını bir meta gibi görmekte ve ona kendince bir şekil vermektedir. Bu noktada annesinin kaderinin kızında hüküm sürmesi "kadının toplum içindeki yeri"nin ne derece geri planda ve "kadın kimliği"nin sözü edilen kurgu toplumunda ne kadar kıymetsiz olduğunun göstergesidir. Bu geri planda kalış ve değersizlik Feray'ın yalnızlığını günden güne arttırmaktadır.

2.9. Yalnızlık, Cihan ve Baran

İstanbul'a geldiğinde yerleştiği evde üst komşularıyla yaşadığı tatsız tanışma Feray'ın hayatında başka bir pencere aralar. Cihan ve Baran isimli iki genç adam baygınlık geçiren Feray'a yardım ederek kadının yeni hayatının ilk arkadaşları olma yolunda adım atarlar.

Cihan ile Feray'ın arasında zamanla farklı bir çekim oluşur. Feray kendine açıkça itiraf edemese de *“Yalnız olmaktansa onunla ite kaka laflamaya razıyım.”* (Kaçar, 111) diye Cihan'ın yalnızlığına iyi gelen bir yanı olduğunu dile getirir. Bu söylem, Feray'ın derin bir yalnızlık içinde olduğunu gösterir. Feray bu duruma ruhen hazır olmadığını ise şu sözlerle belirtmektedir: *“Zulme karşı zamanla bir katılık geliştiriyor da insan, sevgiyle nasıl baş edeceğini bilmemek çok acıklı...Yeniden var olmayı kim istemez? Yorgun Feray, korkak Feray, geçkin Feray. Beni de biri sevebilir mi?”* (Kaçar, 142-143) Sonrasında bu fikrin bile kalbinde yarattığı duygulanımdan mutlu olarak *“Bütünlüklü bir Feray, kanatlarım var, uçuyorum.”* (Kaçar, 144) dediği anlar Feray'ın yalnızlık çemberini kırmak istemesinin işareti olarak değerlendirilebilir.

2.10. Yalnızlık ve Anne Kaybı

Annesinin vefatını Veli'den öğrenen Feray, annesinden kalan eşyaların eline ulaştığı an hissettiklerini şöyle ifade etmektedir: *“Bir aileden geriye kalan her şey nasıl olur da sığar bir kutuya? Sığdırmış Deccal...”* (Kaçar, 170) Annenin kaybıyla yaşanan yalnızlık, Feray'ın Veli'den tamamen kopuşunu da beraberinde getirir: *“Kendi varlığıma geri dönüş...”* (Kaçar, 171) olarak değerlendirdiği bu son, Feray için yeni başlangıçların fitilini ateşleyecektir.

Anne kaybı derinlerde var olan pek çok şeyi de Feray için gün yüzüne çıkarmıştır:

“Canım anneciğim, ömrüm boyunca hasret kaldığım, çocukluğumda yatakhane köşelerinde en çok onu özleyip beni ona hasret bıraktığı için en çok ona kızdığım anneciğim...Artık yok. Yapayalnız göçüp gitti...Bundan böyle öksüzüm”
(Kaçar, 171)

Bu sözler bir çocuğun annesini yitirince maruz kaldığı güçlü, yalnızlık halini kanıtlar niteliktedir.

“Birilerinin çocuğu olmamak çok acıklı. Yoklukları içimde kapkara bir boşluk. Her insan bir duygu olsa babam özlemek olurdu.” (Kaçar, 94) sözleri ise ebeveyn yalnızlığının itirafıdır. Bu noktada Feray’ın hem bir çocuk hem de bir ebeveyn olarak yalnızlıkla kuşatıldığı açıktır.

3. Odak Figür Feray ve Onun Yalnız Dünyasının Sonu

Eser boyunca geriye dönüş ve ileri sıçramalarla izlediğimiz olay akışı içinde Feray’ın yalnız başlamayan ama yalnızlaşarak ilerleyen yaşantısının geldiği nokta dikkat çekicidir.

Yapıtın başında yer alan *“Dün gece bir insan öldürdüm.”* (Kaçar, 18) cümlesi sonuç bildiren bir yargıdır. Bu yargının kurgunun hemen başında yer alması, roman figürünün yaşadıkları aracılığıyla vardığı korkunç sonu **“belirgin ve keskin”** kılmak için oldukça uygun bir tercihtir.

Feray önce Veli’yi, sonra Veli’nin adamı olan Suriyeliyi en sonunda da görünçesi Havva’yı öldürmüş, hayattan kendince intikam almıştır. *“Biri gitti ama öldürmem gereken daha çok insan var.”* (Kaçar, 78) yargısıyla hareket etmiş, *“İnsan öldürmek, ne bileyim öldürmesi kolay hazmetmesi zor.”* (Kaçar, 50) diyerek de öfkesini yok ettiğini düşündüğü öldürmenin kendince anlamlandırdığı rahatlatıcı duygusuna vurgu yapmıştır.

Feray’ın *“Cahiliyim dış dünyanın. Bir yaştan sonra görünmez oluyoruz biz kadınlar.”* (Kaçar, 21) söylemi eşi tarafından eve kilitlenen bir kadının ruhen ve bedenen yalnız kalışını gözler önüne sermektedir. Feray, kimliksiz kalışını, var olmak için çıktığı hayat yolunda ruhen yok oluşunu şöyle özetler: *“Ben bu kapıyı açan Feray’ım. Ben buyum. Kırk altı yaşında artık hiç kimsenin karısı, Defne’nin annesi, elimde kocaman keskin bir kılıç, tüm dünyaya karşı, ben bir başına, işte burdayım.”* (Kaçar, 24)

Feray evden kaçıp tek başına şehirde var olmaya çalışırken yaşadığı yalnızlığın sonucunu “*Veli Hoca'nın zehirli bereketi.*” (Kaçar, 43) olarak değerlendirmektedir. Şehirde eski mekanları yeniden keşfederken tanınmıyor oluşunun verdiği rahatlığı “*Kimse bana bakmayınca ve böylece kimse yargulamayınca, sınıflandırmayınca, ölçüp biçmeyince, tamamen kendim olabiliyorum.*” (Kaçar, 49) sözleriyle ortaya koyar.

Bu sözler geçmişte bıraktığı anıların şimdi dediği vakitte, bıraktığı şekilde karşısına çıkacağına olan hayalinin yıkılışını ifade etmektedir. Veli ile başlayan ve son bulan hayallerini, hayatının bir anlamda özetini sunduğu şu sözler Feray'ın yalnızlığının boyutlarını anlamak için yeterlidir:

“Bir rock star olarak yürümeyi hayal ettiğim bu yolda şimdi bir tarikat şeyhinin katil karısı olarak yürüyeceğim. Kırk altı yaşında yıllar öncesinin İstiklal'ine döneceğime dair bomboş bir inancı nasıl da büyütmüşüm içimde.” (Kaçar, 62)

Feray “*Kendim dışında birine öyle muhtacım ki şimdi. Biter sanıyor insan, insanın insana muhtaçlığı geçer bir gün. Uzun yıllar yalnız kaldığında yeter sanıyor kendine ama işte yetmiyor, bitmiyor.*” (Kaçar, 83) diyerek yıllardır yaşadığı yalnızlığın hiç azalmadığını, insanın her zaman bir başkasının ilgisine, sevgisine, desteğine ihtiyaç duyduğunu kadınca bir duyarlılıkla ifade etmektedir. Odak figür her ne kadar özellikle kurgunun sonunda son derece sert, acımasız, korkusuz bir kadın tipi olarak çizilse de son tahlilde esas korkutucu ve sert olanın Feray'ın yalnızlığı olduğunu söylemek gerekir.

Aradığı gerçek mutluluk, huzur, sevgi ve gerçek Feray uzaklardadır. “*Yeterince derine inebilirsem gerçeğe ulaşırım.*” (Kaçar, 89) düşüncesiyle hareket eden Feray'ın bu farkındalığı ile yazar derinlikli bir sorgulamayla öze ulaşılabilen ve yanlış giden şeylerin erken bir fark ediş ile değiştirilebileceği noktasında okura bir sezgi sunmuştur denilebilir.

Fark edilmeyi beklemek yerine fark ettirmenin yollarını araması gerektiğini düşünen Feray, “*Ben görünür olmanın bir yolunu düşünüyem. Yoksa ara ki bulasın.*” (Kaçar, 101) demiş, “*Sola sola tüm renklerini yitirmenin üzüntüsüne tam alıştığım sırada, yeniden birileri tarafından görülmenin şaşkınlığıyla...*” (Kaçar, 121) diye de ulaştığı farkındalığı açıkça gözler önüne sermiştir.

Yapıtta “*Susmak edepli yapar bizi.*” (Kaçar, 105) anlayışıyla yetişmiş olmanın kadının hayatını şekillendiren önemli bakış açılarından biri olduğu gerçeğinin altı çizilmiş ve aslında Feray karakteri ile bu yaklaşım tarzı eleştirilmiştir.

Feray “*Genç ve güzeldim bir zamanlar...Şimdi kocaman bir denizanası gibiyim... Gençliğe ağıt yakılacak zaman değil... Kendi kaderimi kendim çizdim.*” (Kaçar, 106) sözleriyle geçmişin muhasebesini yapmakta, bir anlamda yaşadıklarının sorumluluğunu kabullenmekte, temelde yatan sebepler bir yana kendi hatalarına da samimiyetle ve sorgulayıcı bir bakış açısı ile yaklaşabilmektedir. “*Artık hiçbir ifadeye muhtaç değilim...Olmaması gerektiği gibi...*” (Kaçar, 145) diyerek kendine zarar verenlerle olduğu kadar iç hesaplaşmanın tamamlandığını da okura hissettirmektedir. “*Kaç yılım geçtiyse bu dünyada o kadar yaram var. Benden çalınanların bedeli var... Feray var şimdi Feray. Tanımadığım...*” (Kaçar, 155-156) ifadesi her türlü bedeli ödemenin ve yeniden Feray olmanın yarattığı gurur ve mutluluğun bir anlamda söze dökülmüş halidir.

“*Seni yalnız bırakmayayım. Bırak diyorum Esmâ, beni yalnız bırak.*” (Kaçar, 186)

Bu yakarış ifadeleri hayat boyu yalnız kalan Feray’ın yalnız kendi için ve kendi varlığı ile kurduğu tekil dünyada aslında bir bakıma kendiyile baş başa ve mutlu olduğunun göstergesidir.

“*Bir karadeliğin uzağından geçerseniz belki rotanız ona doğru sapar ama içine düşmeyebilirsiniz. Ama ona çok yakınsanız sarmal bir rota izleyerek içine*

düşebilirsiniz. Böyle iki sonucu birbirinden ayıran kritik mesafe olay ufkudur. Olay ufkunun içindeki her şey, ışık bile karadeliğe düşmeye mahkumdur. Bize olan da bu. Hepimiz fizik kurallarına tabiyiz.” (Kaçar, 82)

Bir anlamda bildiri niteliği taşıyan bu ifadeler Feray’ı yalnızlığa iten sebeplerin ve bu yalnızlığın doğurduğu sonuçların manifestosu niteliğindedir. “*Sonsuz bir şimdideyim. Acı insanı geçmişsiz ve geleceksiz kılıyor. O gencecik kadınların üzerine doğmayacak vaat ettiğiniz güneş.*” (Kaçar, 188) diyen Feray’ın sözlerini aslında şiddet mağduru tüm kadınlar adına insanlığa yapılan bir başkaldırı olarak değerlendirmek de mümkündür.

4. SONUÇ:

Yapıtın pek çok toplumsal gerçeğe parmak basar. Küreselleşen dünyada, ülkemizi de içine alan bir evrende pek çok evde pek çok kadının bu çalışmaya konu olan yalnızlaşmayı ve sonuçlarını yaşadığı söylenebilir. Edebi metin aracılığıyla ortaya konan bu gerçeğin okurda yarattığı farkındalık bu bağlamda çok kıymetlidir.

Yapıtta anlatılanlar kadın odağında yaşanmış olsa bile yapıt bir bakıma hayatın ta kendisidir:

"Günlerdir neredeyse bu boş evde, kaybettiğim ne varsa, hepsinin yasını tutuyorum. Yeniden öğrenmek zorunda olduğum ne çok şey var. İçtenlikle gülümsemek mesela, saatlerce aynanın karşısında gülümsemeye çalışıyorum, yapay bir sırıtış benimki, şaşırarak nasıldı, öğrenince ne yapardı şu ağız, şu kaşlar? Kendi başıma karar vermeyi becerebilecek miyim yeniden? (...) Kimse bakmadığı için, yaşıyor mu ölü mü bilinmeyen, unuttun mu sevgilim, kimse bakmadığı için, dışarıya adımını atar atmaz görünmez bir kadına dönüşen ben."

(Kaçar, 31)

Feray'ın bu söylemi “kadın”ın varoluş sorunsalını özetler nitelikte bir sunumdur. Yazar kadınlıkla birlikte insanın varoluş sancılarını da bu bağlamda okuruna kanımca hissettirebilmiştir.

“**Yalnız**”, yerin dibine geçen bir kahramanın yeniden ayağa kalkmasının öyküsü değil, gerçek yaşamda can bulan bir kara öyküdür. Feray, tek başınadır, hayatın sillesini yemiş ama bu karmaşadan yine yalnız olarak sıyrılmaya mücadelesi vermiştir, kendi olabilme yolunda çok ağır bedeller ödemiştir. Kendi yolunu düzlemeye ve yolundaki engelleri aşmak için kendince doğru olanı yapmaya azmetmiş, Feray süreç zorlu olsa da istenilen bir Feray yaratmayı başarabilmiştir.

Kurgunun sonu okura bırakılmıştır. 1989'da sahne ışıkları tam açılırken düşüşün başladığı yerde, 2019'da yine sahne ışıkları tam açılacakken, varlığını merak eden gözler kendisini beklerken Feray'ın ayağa kalkıp kalkmayacağı belirsizdir.

Bu eser, bir kadının kendi ayakları üzerinde ve özgüvenle başladığı mutlu hayaller yolculuğunda kendini kaybetmesinin, sonra da bulmasının öyküsüdür. Çevresinde olan bitene duyarsız kalan insanlığın, mutsuzlukları görmezden gelen ve yalnızlığa itenlerle itilenlerin bir arada görünmez bir şekilde yaşayışlarının hicvidir. Odak noktasının kadınlar oluşu ise kadının toplum içindeki yeri bağlamında aslında küresel bir sorundur.

Erkek egemen toplumlarda daha sık tanık olunan şiddetin, din istismarının gözler önüne serildiği bir yapıt olarak değerlendirilebilecek “**Yalnız**” da, yazar kullandığı dile son derece dikkat etmiş, kurguda dikkat çeken “**eleştirel ton ve hakim anlatıdaki huzursuzluk, konuşma dilinin gergin, öfkeli ve iğneleyici bir üslup, monologlardaki alaycı söyleyiş**” eseri gerçekçi bir zemine oturtmuştur.

Odak figür Feray, başlangıçta da sonda da cesaretin örneği olarak resmedilmiştir. Bu cesaretin pek çok ölüme ve cinayete varan acı sonu, okuru “Ölen mi öldüren mi suçludur?” şeklinde bir

sorgulamaya kadar götürür. Birinci ağızdan, Feray’ dan yani Mehlika’ dan aktarılan bu anlatıda geçmişe ve şimdiye uzanan zamanda sıçramalarla odak figürü yalnızlığa iten sebepler ve bu yalnızlığın doğurduğu sonuçlar, bugünün dünyasında var olan kadına şiddet olgusunun sebepleri ve sonuçlarıyla da ilişkilidir.

Zeynep Kaçar’ın “**Yalnız**” adlı yapıtı, toplum içinde kadının yeri, sorumluluğu, seçimleri ve bunların sonuçlarıyla, elde olmayan sebeplerle yaşananlar noktasında bir “**bildiri**” niteliği taşımaktadır.

5. KAYNAKÇA:

- Kaçar, Zeynep. *Yalnız*. İstanbul: Doğan Egmont Yayınları, Mart 2021.
- <https://tilahan.org/>